

דף שבועי

בס"ד

פרשת חיי שרה, תשפ"ד, מספר 1543

זיווג משמיים ומן הארץ

אבינדב אבוקרט

... אפשר לו לאדם ללכת בדרך שיישא ברכה מאת ה' וגם אפשר שילך בדרך שיטול מטרפסיה (גמולו, ראו יבמות קה ע"ב) ועונשו. כי הבת קול מכרזת ואינה גוזרת דבר כי אם מגדת מה שהיצור עתיד לעשות בין טוב לרע, אבל ביד היצור הוא לבחור בטוב ולמאוס ברע.

החיד"א מבהיר בשם הקדמונים, שבת קול אינה גוזרת אלא מכריזה. ההכרזה היא רובד נשמתית, תיאור מציאות ראויה ושלמה, אולם ברובד הארצי הבחירה נתונה לאדם תמיד. על כן, ייתכן מאוד שאדם לא יממש את הזיווג הזה בפועל, אלא יתנהל לפי ראות עיניו ולפי מעשיו באותה שעה. הכרזה זו היא אומנם פועל יוצא של סדר א-לוהי ומציאות רוחנית רצויה, אך בפועל אין לאדם חובה והכרח לפעול בהתאם לה ולהתחנת עם אותה אישה מסוימת.

בהמשך דבריו, החיד"א מצטט את שיטתו השונה של רש"י, ולפיה ההכרזה של בת הקול היא בפועל גזירה. נסיבות החיים יובילו לכך שעצת ה' תקום, גם כאשר בני האדם סוברים שהינם בעלי יכולת תמרון והשפעה. תחבולות האדם ובחירותיו משקפות בפועל את הגזירה והתכלית הא-לוהית.

החיד"א מבקש למצוא עקבות למחלוקת העקרונית הזו במחלוקת המדרשית על משמעות הביטוי המכונן – "מה' יצא הדבר" (בראשית רבה סי' ז):

מהיכן יצא? ר' יהושע בר נחמיה בשם ר' חנינא בר יצחק – מהר המוריה יצא, ורבנן אמרי – מהיכן יצא? "ותהי אשה לבן אדניך פאשר דבר ה'" (בר' כד:נא).

אם נאמר שמעשיו של האדם משפיעים על זיווגו, בלי קשר לגזירה השמימית, אפשר לטעון מחד

פרשתנו עוסקת בעניין מהותי וחשוב, זיווגו של אדם. התורה מאריכה מאד בדקדוקי שיחתו של עבד אברהם עם נציגי משפחתה של רבקה, ומציגה לנו משא ומתן רגיש ומחושב. הירידה לפרטים מצביעה בוודאי על מעלתם של אברהם ויצחק, אך יש בה גם התייחסות עקרונית לנושא אישי וחשוב – הקמת בית בישראל. החיד"א דן בסוגיה של הבחירה הרצונית בבת הזוג לעומת גזירת הגורל, ומתוך כך שופך אור על נושא מהותי ואקטואלי.

החיד"א מציף שאלה המובאת ב"שיבולי הלקט" (ר' צדקיה בן אברהם הרופא, איטליה המאה ה"ג), לאור המסקנה של אחי רבקה: "מה' יצא הדבר" (בר' כד:נ): מדוע יש לבוא בטענה לאדם שלא נשא בת טובים? מדוע יכול אדם להיענש על שנשא אישה שלא כדין? הרי ידוע כי "מ' יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני"?

אם מה' אישה לאיש (מועד קטן יח ע"ב), למה ייענש האדם אם לא יישא בת טובים, ועל שום זיווג שיעשה שלא כדין משמץ פסול? וכמה עונשים לנושא אישה שלא כדין והם אמרו "כתוב בתורה שנוי בנביאים ומשולש בכתובים דמה' אישה לאיש"?

ועוד אמרו "מ' יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני" (סוטה ב ע"א), אם כן למה ייענש האדם על שום זיווג שיעשה שלא כדין והלא מן השמים נגזרה לו?

* הרב אבינדב אבוקרט משמש כרב קהילת "אבני החושן" גבעת שמואל. המאמר הינו חלק מספר שיעסוק במשנת החיד"א לפרשת השבוע, ועתיד לראות אור בקרוב.

לעקור את הכול. בזכות צדקתה של רבקה ודבקותה בטוב, היא זכתה שהברכה התהפכה ממש.

על בסיס הסבר זה לעמדתה של משפחת רבקה, החיד"א שוזר את הרעיונות יחד וחושף מסר מופלא.

אפשר לומר במה שביאר הרב פרשת דרכים (הרב יהודה רוזאניס [תורכיה, 1657-1727] ראש ישיבה ואב"ד, בעל "משנה למלך"), שהוראת ומבחן הזיווג אם הוא הגון וראוי הן הן הבנים. שאם הבנים הגונים "זרע בְּרַךְ ה'" (יש' סא:ט), ממילא נודע שהזיווג היה הגון נאה ויאה ואין בו שמץ פסול... וזהו שרמז: "כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי (תה' לג:ט) – זו אישה, הוּא צָנָה וַיַּעֲמֵד – אלו בנים"... ואם כן מי יימר "כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי" – זו אישה" והיא זיווגו והוא מאת ה' ? לזה אמר "הוּא צָנָה וַיַּעֲמֵד – אלו בנים" כי מהבנים ניכר והוא מופת על הזיווג, דכיוון דהבנים נטעי נעמנים, בני עליה זרעא מעליא, משם ראיא כי מאת ה' היה (פתח עינים שבת קנב א).

כיצד ניתן לדעת אם הזיווג עלה יפה ושזהו הזיווג הראוי והנכון? שאלה זו הנשאלת לעתים גם לאחר הנישואים נענית בתשובה נפלאה ומדויקת. אופיים של הילדים הוא הממד האמיתי להצלחת הזיווג. בנים ובנות הגדלים להיות אנשים הגונים, זרע ברך ה', מעידים יותר מכול על הצלחת קשר הזיווג של הוריהם. אין לך הוכחה גדולה מזו ש"מֵאֵת ה' הֵיטָה זֹאת" (תה' קיח:כג). הזיווג שהוא תוצר מעשיו ופועלו של אדם הוא זיווג מתוקן ומקובל גם על הקב"ה, גם אם קדמה לו הכרזה או גזירה שמיימית. הרי לנו שפע מסרים ויסודות בענייני השידוכין מן השמיים, מבוססים כולם על חילופי דברים קצרים בין רבקה למשפחתה.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

גיסא, שהסיבה לנישואי יצחק עם רבקה היא העובדה שיצחק הזדכך בעת העקדה ונהיה ראוי לזיווג עם רבקה. מאידך גיסא, אם נסבור שההשגחה היא זו שמנווטת את מימוש השידוך בגזירה שמיימית, כבר בעת יצירתו של יצחק הכריזה בת קול שרבקה תהא אשתו. לכן, עבד אברהם היה מודע לכך שישנו זיווג משמיים, אך הוא ידע גם שמדובר במרקם רגיש שיכול להיהרס על ידי אנשים בשר ודם. הוא חשש מקריסה של השידוך, מחבלה בקורים העדינים שטוותה אותה הכרזה שמיימית.

סוגיה משמעותית נוספת שעוסק בה החיד"א היא הברכה שמשפחתה של רבקה מברכת אותה טרם צאתה לארץ: "וַיְבָרְכוּ אֶת רַבֵּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתָנוּ אַתְּ הִי לְאֵלֶיךָ רַבָּה וַיִּירֶשׁ זֶרְעֶךָ אֶת שְׁעַר שְׁנָאִיו" (בר' כד:ס). לכאורה מדובר בברכה מרגשת, חיובית ומלאת משמעות, שהתקיימה במלואה ברבות הימים, אך נשאלת השאלה, מדוע יש צורך להתחיל את הברכה בדגש על היות רבקה אחותם? הרי לכאורה ניתן לגשת ישירות לתוכן הברכה! ועוד, אנו יודעים שלבן ביקש לעקור את הכול (הגדה של פסח), אם כן איך מתיישבת ברכה זו עם הקו ההרסני שלו.

ואפשר דמשום הכי הייתה עקרה, להורות דלא יאמרו ברכתם עשתה פירות, והיא זרעה כמותם רשעים וברכתם עשתה פירות... שכשהייתה עקרה נודע שלא נתקיימה ברכתם והיא צדקת, וגם זרעה נאמר בו כי טוב, ויצא ממנה זרע קדש. וכאשר ראה לבן יעקב אבינו ע"ה וידע שרבקה צדקת והולידה יעקב, דאזל בתר מיעוטא דאין הבנים דומים לאחי האם, אז ביקש לעקור את הכול (פני דוד חיי שרה כו).

כוונת משפחתה של רבקה הייתה להדגיש את מוצאה לגנאי, מתוך רצון שהעבר שלה יכבול אותה. גם אם תקים משפחה הרי ששורשיה נטועים במשפחת המוצא, והרע ידבק גם בה וישפיע על ילדיה. ואכן, נאמר בגמרא שרוב הבנים הולכים אחר אחי האם, ולכאורה זו סיבה לדאגה. ההדגשה לרבקה שהיא אחותם, מבקשת לקלקל את ילדיה ובכך לעקור את כל השושלת של בית אברהם. אלא שרבקה הייתה עקרה והקשר הטבעי למשפחתה ניתק. הקב"ה, שנעתר לתפילת יצחק וַיַּעֲתֶר לוֹ ה'" (בר' כה:כא), הדיר בכך את בניה של רבקה מהשפעתו השלילית של לבן אחיה שביקש